

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора **Сафонова Юрія Миколайовича**
на дисертацію **Штань Марини Володимирівни**
«Економічна політика держави в умовах глобальної нестабільності», яку
представлено до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 26.889.01
ВНЗ «Національна академія управління» на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи

Умови глобальної нестабільності створюють виклики для економічної безпеки країн та потребують ретельного аналізу і відповідних заходів щодо формування та реалізації економічної політики держави в напрямках активізації внутрішніх фінансових ресурсів, зменшенні зовнішнього боргового навантаження, розвитку експорту продукції з високою доданою вартістю та інноватизації національної економіки, що обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи Штань Марини Володимирівни.

Підтвердженням наукової актуальності теми дисертації також є те, що вона виконувалася у рамках плану НДР ВНЗ «Національна академія управління» за темами «"Зелене" зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення» (номер державної реєстрації 0122U202055), у межах якої авторкою проаналізовано інструменти економічної політики в умовах глобальної нестабільності та визначено концептуальні засади її реалізації; та «Цифровізація соціально-економічних систем: сучасний стан та перспективи розвитку» (номер державної реєстрації 0122U202056), у межах якої авторкою розкрито вектори та ідентифіковано тренди модифікації економічної політики держави в умовах всеохоплюючої цифровізації суспільного розвитку.

Враховуючи вищевикладене, констатую, що наукове дослідження М.В. Штань виконане на актуальну наукову тему та спрямоване на поглиблення теоретико-методологічних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо формування та реалізації економічної політики в умовах глобальної нестабільності.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації

У дисертаційній роботі М.В. Штань чітко визначено мету та завдання дослідження, обґрунтовано підходи щодо шляхів їх досягнення. Дисертація має логічно побудовану структуру, містить узагальнення теоретичних підходів, а також конкретні пропозиції та рекомендації щодо формування та реалізації економічної політики в умовах глобальної нестабільності.

Цінність отриманих результатів дослідження підтверджується науковим обґрунтуванням основних положень дисертації положеннями теорії та практики управління, а також концептуальними положеннями і теорією економіки та державного регулювання. Рецензована дисертаційна робота характеризується комплексним та системним підходом до вирішення актуальних питань, у процесі реалізації яких автор вміло використовує комплекс сучасних методів, прийомів

та інструментів наукових досліджень. Серед них такі методи, як індукції та дедукції, методи наукового абстрагування, класифікації, теоретичного узагальнення і порівняння; методи статистичного аналізу рядів динаміки; методи експертних оцінок, опитування, спостереження; метод системно-структурного аналізу. Необхідно відзначити використання методів економіко-математичного моделювання складових економічної політики держави в умовах глобальної нестабільності, а саме: метод нейронної мережі прямого поширення, багатофакторні регресійні моделі динаміки та мову програмування Python.

Інформаційною базою здійсненого дослідження є ретельний аналіз монографій та наукових публікацій іноземних та вітчизняних вчених; матеріалів всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій; звітів та аналітичних публікацій національних та міжнародних організацій; статистичних й інформаційних матеріалів та аналітичних цифрових інструментів.

Все це дозволяє стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Наукова новизна одержаних результатів

У цілому можна погодитися з розгорнутим формулюванням та обґрунтуванням авторських пунктів новизни дисертаційної роботи, сутність яких зводиться до розвитку теоретико-методологічних засад і розробки практичних рекомендацій щодо економічної політики держави в умовах глобальної нестабільності. До найбільш важливих наукових положень, висновків і рекомендацій, які відзначаються новизною, науковою і практичною цінністю, на погляд офіційного опонента, слід віднести наступні:

- концептуальну модель реалізації економічної політики держави під впливом глобалізаційних процесів, що передбачає сукупність принципів, правил та інструментів захисного та стимулювального спрямування, що має практичне та теоретичне значення як основа для подальших розробок з метою обґрунтування сценаріїв ефективного економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності;

- багаторівневу типологізацію економічної політики за ознаками суб'єкту генерування, середовища прояву, інструментарію здійснення заходів непрямого впливу, що надало авторці дисертації змогу виявити сутнісні характеристики у всіх формах прояву, встановити функції, які виконує економічна політика, ідентифікувати мету її застосування, що відповідно сприяло візуалізації ступеня її інституційного та функціонально-структурного виміру як явища і процесу, реалізація якого видозмінюється залежно від суб'єктів, які його застосовують, об'єктів, на які розповсюджується дія економічної політики, простору застосування і цілей здійснення;

- авторський науково-методичний підхід до оцінювання економічної політики з використанням новітнього інструментарію, застосування якого дозволило авторці виокремити і охарактеризувати політику підтримання інклюзивного ендогенного економічного зростання, змістовною основою якої є забезпечення національного розширеного відтворення на основі створення

нових національних порівняльних переваг, повоєнного відновлення та досягнення сталого розвитку;

- запропоновану авторкою Концепцію макроекономічної політики України в умовах глобальної нестабільності, яка ґрунтується на систематизації поглядів на розкриття сутнісних особливостей об'єктів і суб'єктів впливу, комплексному підході до використання інструментарію та принципів регульовального впливу, що в сукупності формують методологічну основу ефективної й дієвої економічної політики в умовах глобальної нестабільності;

- удосконалену авторкою методологію дослідження економічної політики держави за умов глобальних дисбалансів на основі конкретизації елементної структури (інструменти економічної політики, спрямовані на запобігання кризовим явищам, антикризове регулювання і зменшення наслідків кризи, інструментарій економічної політики щодо подолання кризи) та обґрунтування ключових вимог до антикризового впливу з їх групуванням на основі врахування характеру регулюючих впливів та всіх потенційних наслідків і взаємозв'язків, що дозволило авторці розкрити вектори реалізації економічної політики в умовах глобальних дисбалансів;

- удосконалені авторкою методологічні підходи до аналізу концептуально-теоретичних засад економічної політики в Україні, що передбачають використання системи ідентифікаторів на шляху досягнення стратегічних цілей економічної політики, вчасне переформатування її принципів, основних методів та інструментів, що в умовах реалізації стратегії європейської інтеграції сприятимуть розвитку української економіки, а вдосконалення економічної політики має здійснюватися на засадах поглиблення економічної децентралізації, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, посилення прозорості рішень державних інституцій;

- теоретико-методологічні засади концептуальної моделі державної структурної модернізації національної економіки відповідно до засадничих принципів формування економіки сталого розвитку, що передбачає узгодження економічних, екологічних та соціальних аспектів та дає змогу забезпечити можливість формування стратегічних пріоритетів, підпорядкованих національним інтересам розвитку України;

- удосконалено та обґрунтовано лінійний алгоритм розробки та реалізації монетарної політики в умовах фінансової глобалізації, що складається з восьми етапів і, на відміну від існуючих підходів, враховує стратегічний і програмний аспекти розробки і реалізації монетарної політики на національному рівні в глобальному контексті;

- парадигма інституціоналізму як альтернатива неокласичній традиції у частині посилення впливу інститутів на формування та реалізацію економічної політики, що посилює актуальність цього напрямку економічної думки, значення систематизації, узагальнення та вдосконалення концептуальних засад її сутності. Таким чином, розроблення методології аналізу та наукового супроводу інституційних трансформацій економічної політики держави дає змогу, з одного боку, отримати істотні результати для поглиблення теоретичного підґрунтя, а з

іншого – запропонувати практичні рекомендації, спрямовані на синтез різних підходів до розуміння впливу держави на перебіг економічних процесів;

- концептуальні підходи до формування напрямів економічної політики у вимірі науково-теоретичних і прикладних рекомендацій з обґрунтування її стратегічних пріоритетів на основі чітких сценаріїв реалізації та визначення стратегічних цілей України, які передбачають пріоритет соціально- економічної доцільності, раціональності та виваженості над прямим державним втручанням, використання здебільшого економічних методів впливу на перебіг економічних процесів, мінімізацію бар'єрів для розвитку підприємництва та формування конкурентоспроможного національного бізнесу;

- теоретичні підходи до обґрунтування напрямів адаптації в Україні світового досвіду інституційного впливу на економіку європейських практик, серед яких імплементація базових економічних інститутів, формування цілісної системи економічних інститутів у кожній підсистемі економіки, надання їм суспільної легітимності на основі адекватного відображення у системі нормативно-правового регулювання, врахування поточних загроз національній економіці нашої країни;

- трактування напрямів модернізації економіки України на основі різновекторного розвитку інновацій, які сприятимуть зміцненню економічної безпеки держави на основі концентрації ресурсів на інноваційно-активних суб'єктах господарювання. На основі логіко-концептуальної моделі доведено, що під впливом інновацій створюється підґрунтя для розробки ефективних технологій та їх упровадження у національну економіку;

- методологічний інструментарій забезпечення державної інноваційної політики, що дасть змогу поглибити розуміння доцільності активізації ролі держави у вирішенні стратегічних питань забезпечення поступального розвитку національної економіки, а також актуалізувати проблематику посилення функцій контролювання та координування, які виконує держава;

- напрями обґрунтування реалізації визначених пріоритетів і завдань у сфері державної політики регулювання та стимулювання розвитку національної економіки, що передбачає корегування діяльності органів державної та місцевої влади, формування довіри до владних інститутів, налагодження надійних двосторонніх каналів комунікації між владою та громадянським суспільством;

- підходи до визначення теоретичних закономірностей забезпечення реіндустріалізації національної економіки, що сприятиме визначенню концептуальних засад, основних цілей і завдань створення відповідної системи та формування державної політики відповідного спрямування в Україні;

- розроблена авторкою структурно-логічна схема механізму фіскального регулювання в економічній політиці України, що має в основі блок-схему фіскального регулювання з метою забезпечення макроекономічної рівноваги в умовах нестабільності, та базується на єдності мети і завдань та співвідношення інструментів впливу на об'єкт регулювання з боку суб'єктів і дозволяє, відповідно, здійснювати ефективне регулювання міжбюджетних відносин;

- застосування виробничої функції Кобба-Дугласа як інвестиційної моделі економічного зростання, що, на відміну від існуючих підходів, розкриває

функціональну залежність ВВП на душу населення як індикатора економічного зростання від валового нагромадження в економіці України та середньої щомісячної заробітної плати, яка визначає вартість праці.

Отже, змістовне наповнення і розкриття пунктів наукової новизни має фундаментальне теоретичне та практичне значення, як для економічної науки в цілому, так і для споріднених з нею за об'єктом наукової уваги напрямів наукової думки.

Практичне значення результатів дослідження

Основні матеріали та теоретичні положення роботи доведено до рівня прикладних розробок та конкретних пропозицій, які можуть бути використані у роботі органів законодавчої та виконавчої влади, що опікуються питаннями економічного розвитку України; у науковому й освітньому процесі вищих навчальних закладів та наукових установ для розробки і впровадження освітніх програм та навчальних планів підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців з економіки, управління та адміністрування.

Результати наукового дослідження, що мають прикладний характер, знайшли своє застосування в діяльності:

- Міністерства економіки України під час розробки та опрацювання стратегічних програмних документів щодо соціально-економічного розвитку України, зокрема, спрямованих на впровадження сучасних методологічних підходів до складання і моніторингу стратегічних програмних документів і проведення сценарного передбачення соціально-економічного розвитку України (довідка № 4602-05/60875-07 від 24.12.2021 р.);

- Міністерства закордонних справ України при здійсненні моніторингу та оперативному інформуванні національних експортерів про потенційні можливості розширення їхньої присутності на світових товарних ринках, а також участі українських підприємств у тендерах та конкурсах з реалізації інвестиційних та інфраструктурних проектів за кордоном (довідка № 213/07-781-66 від 13.01.2022 р.);

- Стратегічної групи «Софія» при обґрунтуванні алгоритмів реалізації економічної політики держави за цілою низкою її функціональних напрямів сприяння розвитку національного підприємництва умовах посилення конкуренції (довідка № 63 від 25.11. 2021 р.);

- Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки при обґрунтуванні напрямів активізації інвестиційно-інноваційної політики держави на основі використання потенціалу публічних закупівель та можливостей локалізації у національній промисловості, а також визначення напрямів виникнення мультиплікативних ефектів унаслідок запропонованих заходів (довідка № 38 від 17.02. 2022 р.);

- МГО «Міжнародна академія інформатики» при розробці програмних рекомендацій щодо реалізації економічної політики для сприяння здійсненню інноваційної діяльності у сфері інформатики та процесах діджиталізації суспільства на 2023-2024 роки (довідка № 2623-06/08 від 11.08. 2020 р.);

- ВНЗ «Національна академія управління» при проведенні лекцій та

практичних занять з навчальних дисциплін «Макроекономіка», «Політекономія», «Центральний банк і грошово-кредитна політика» (акт впровадження від 25.09.2023 р.).

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати наукового дослідження М.В. Штань опубліковані у 38 наукових працях, у яких знайшли відображення основні результати і висновки дисертації, а саме: 3 статті у наукових виданнях, що індексуються у Scopus та Web of Science, усі у виданнях, віднесених до третього та четвертого квартилів (Scopus Q3 та Scopus Q4) відповідно до класифікації SCImago Journal; 18 статей у фахових наукових виданнях України; 3 розділи у колективних монографіях, а також 14 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів і тез доповідей міжнародних та всеукраїнських наукових й науково-практичних конференцій, семінарів і круглих столів. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відображені в авторефераті, який за змістом ідентичний дисертаційній роботі. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Якісний аналіз дисертаційної роботи свідчить, що М.В. Штань провела ґрунтовне визначення і узагальнення теоретико-методологічних засад, а також практичних рекомендацій щодо економічної політики держави в умовах глобальної нестабільності.

У теоретичній частині роботи авторкою визначено та обґрунтовано методологічний базис принципів реалізації економічної політики з позиції функціонально-інструментального виміру, стратегічної візії та інституційного контексту, а також запропоновано трактування економічної політики як інструментарію впливу на перебіг господарських відносин, що ґрунтується на певних принципах, використовує специфічні методи, спрямовані на підвищення ефективності функціонування економіки, передбачає взаємодію органів державної влади та економічних суб'єктів з метою узгодження інтересів та досягнення цілей економічного розвитку. Це дасть змогу застосовувати весь доступний арсенал механізмів, інструментів та методів впливу на об'єкти політики

Заслуговує на увагу науковців та практиків також аналітична частина дисертаційної роботи, у якій авторкою визначено, що основними негативними чинниками деформації галузевої, технологічної та територіальної структури економіки України є інституційна неефективність, високий рівень корупції і тінізації, недостатньо розвинений внутрішній ринок, слабка підтримка з боку державних інституцій сприятливого підприємницького середовища, високі інвестиційні ризики, повномасштабна агресія з боку РФ, організаційна неготовність українських підприємств до входження у систему глобальних ланцюгів створення вартості, низький рівень державної підтримки малого підприємництва, слабкий рівень диверсифікованості експорту. При цьому серед позитивних чинників структурних перетворень в економіці України є зростання

участі українських підприємств у глобальних ланцюгах генерування вартості, розвиток креативних індустрій, підвищення якості української продукції, зміцнення інститутів розвитку, поступове відновлення інфраструктури.

Рекомендаційна частина дисертаційної роботи містить практичні заходи щодо удосконалення економічної політики держави в умовах глобальної нестабільності. Зокрема, запропоновано застосування виробничої функції Кобба-Дугласа як інвестиційної моделі економічного зростання, що, на відміну від існуючих підходів, розкриває функціональну залежність ВВП на душу населення як індикатора економічного зростання від валового нагромадження в економіці України та середньої щомісячної заробітної плати, що визначає вартість праці. Також заслуговує на увагу розроблений авторкою лінійний алгоритм розробки і реалізації монетарної політики в умовах фінансової глобалізації, що складається з восьми етапів і, на відміну від існуючих підходів, враховує стратегічний та програмний аспекти розробки та реалізації монетарної політики на національному рівні в глобальному контексті.

Відсутність порушення академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації є достатнім. Опубліковані праці у фахових виданнях та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, пройшли відповідне рецензування в тому числі щодо відсутності академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Визнаючи важливе значення одержаних наукових результатів проведеного дослідження, на наш погляд, необхідно зупинитись на окремих дискусійних моментах, які потребують додаткової аргументації, зокрема:

1). Потребує додаткового та більш детального пояснення вибір саме виробничої функції Кобба-Дугласа у якості основи для розроблення інвестиційної моделі зростання національної економіки України (с. 242-250). Також доцільно було б додати, що дає реалізація даного підходу для формування інвестиційної моделі економічного зростання України.

2). Потребує уточнення зміст наукового результату щодо «удосконалено концептуальні підходи до формування напрямів економічної політики у вимірі науково-теоретичних і прикладних рекомендацій з обґрунтування її стратегічних пріоритетів на основі чітких сценаріїв реалізації.....» в частині зазначених сценаріїв. Доцільно було б навести ці чіткі сценарії.

3). Наукові результати стосовно «теоретичні підходи до обґрунтування напрямів адаптації в Україні світового досвіду інституційного впливу на економіку європейських практик» та «концептуально-методичні підходи до формування інструментарію для забезпечення конкурентоспроможності, що базуються на компонентах визначення конкурентних переваг» доцільно було б розширити та пояснити на основі чого їх обґрунтовано та яку цінність вони становлять за умови їх практичної реалізації.

4). Щодо розробленої авторкою моделі нейронної мережі для моделювання грошово-кредитної політики із трьома вхідними нейронами (рис. 4.11, с. 267) доречно було б деталізувати обґрунтовану сукупність змінних та надати результати прогнозування грошово-кредитної політики, отримані за рахунок практичної апробації цієї моделі.

5). Потребують деталізації зазначені авторкою індикатори національної безпеки, з якими має узгоджуватися ефективність фіскальної політики. Було б доцільно додати не лише перелік цих індикаторів, а і їх розрахунок та показати це узгодження, про яке зазначає авторка.

Проте, зазначені зауваження мають здебільшого дискусійний характер з огляду на чітко означені позиції автора з порушеної проблематики. Вони не знижують високого наукового рівня дисертаційної роботи та значущості отриманих результатів дослідження, і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Штань Марини Володимирівни «Економічна політика держави в умовах глобальної нестабільності» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, що містить нові науково-обґрунтовані теоретичні результати та практичні рекомендації, мета яких полягає в забезпеченні здійснення ефективної економічної політики держави в умовах глобальної нестабільності. Якісні характеристики роботи вказують на її повну відповідність паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

За фаховим спрямуванням, теоретичною та практичною значимістю, елементами наукової новизни, а також за змістом та оформленням дисертаційна робота «Економічна політика держави в умовах глобальної нестабільності» відповідає вимогам МОН України та «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її авторка - Марина Володимирівна Штань заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

заступник директора

ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

доктор економічних наук, професор

Юрій САФОНОВ